

PÉTER I. ZOLTÁN

Ady Endre váradi újságíró első külföldi útja

Kultúra

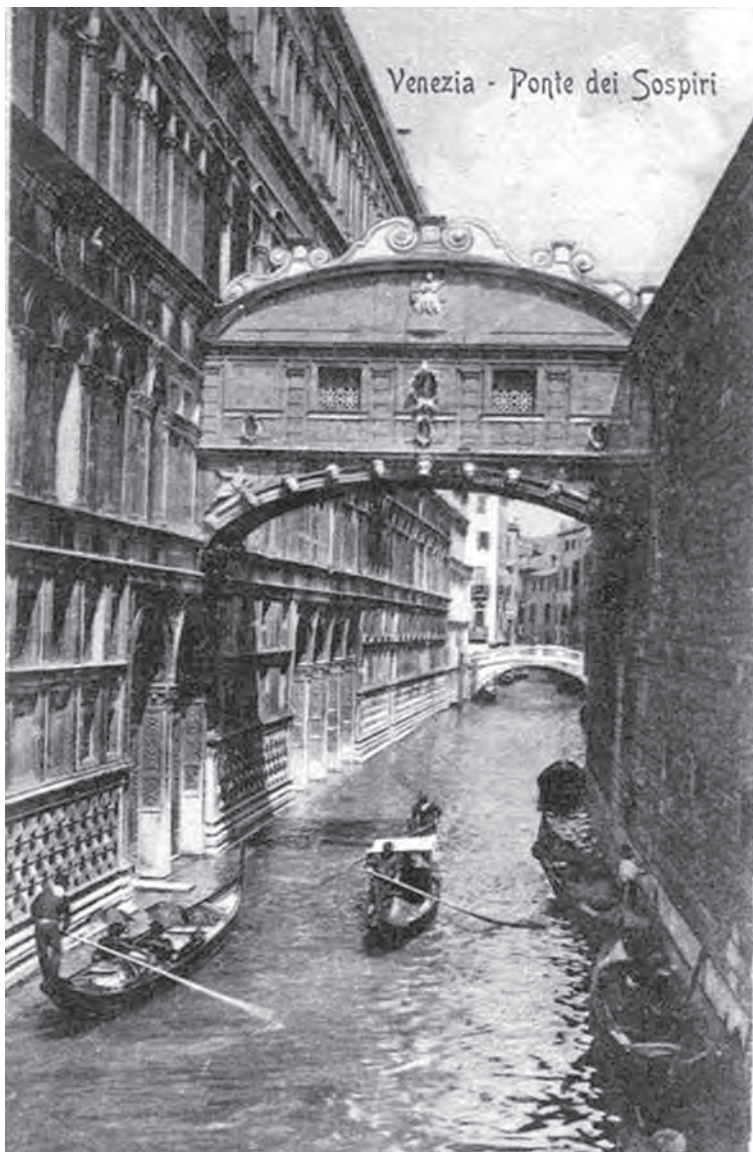
Ady minden bíráló nyilatkozata ellenére a Szigligeti Társaság 1903. február 27-én neki ítélte oda a Pálfi Antal-féle 200 koronás pályadíjat, amellyel a legkiválóbb nagyváradi újságírót tüntették ki. A másnapi *Nagyváradi Napló* ismertette az eseményt: „Nekünk igaz örömünkre és büszkeségünkre szolgál, hogy a mi műhelyünk becézve szeretett munkása, Ady Endre nyerte el egyhangúlag a kitüntető és egyben buzdító pályadíjat. Hisszük azonban, hogy osztoznak a mi örömünkben mindazok, akik az Ady Endre izzó tehetségét, magvas és tartalmas írásait eddig is érdeme szerint becsülték. És örvendenek az ő dicsőségének az összes hírlapíró kollégák, akik megannyi érdemes munká-

PÉTER I. ZOLTÁN Podmaniczky-díjas helytörténész, újságíró (1949, Nagyvárad). 1991–2009 között a *Bihari Napló* munkatársa. A *Budapesti Műszaki Egyetem* műemlékvédő szakmérnöki karán tanult. 1992-től számos helytörténeti és irodalomtörténeti könyve jelent meg.

Velence, Lido Ady korában

sai a nagyváradi sajtónak és őszinte szeretettel és meggyőződéssel ítélték őt maguk között a legérdemesebbnek. Szeretnők ezt a nekünk nagyszerű alkalmat felhasználni arra, hogy többet is mondjunk Ady Endréről, de hogy szívünk szerint rajzolhassuk meg az ő talentumának fényességét, tartalmát és értékét, azt tiltja az a benső viszony, melyben vele éppen a lap kötelékében állunk. Beszélni fog helyettünk – reméljük – az ő ezután kifejtendő írói és hírlapírói munkássága, mely egyben legszebben fogja igazolni

A velencei Sóhajok hídjá

a bíráló bizottság mai döntésének helyességét...”

A pályadíjat odaítélő bizottságban dr. Bodor Károly főtktár elnökletével jeles újságírók, tollforgatók vettek részt: Hegyesi Márton, dr. Várady Zsigmond, dr. Adorján Ármin, dr. Kurländer Ede, Sas Ede, Fehér Dezső és Halász Lajos, s egyhangúlag döntöttek Ady mellett. Még Hegyesi Márton is, akit – Hegedüs Nándor szerint – Ady előzőleg hírlapíróként megtámadott.

A Pálfi-díj jelentősége nem az elnyert és hamar elköltött pályadíjban, hanem abban állt, hogy Ady igazolni látta benne választásának helyességét, azt, hogy újságíró lett. Büszkén tett hitet újságírói hivatása mellett a *Nagyváradi Napló* 1903. március 1-i számában megjelent *Levél az apámhoz* című írásában:

Hogy jó lett volna, édesapám, központi szolgabíróvá választódní Zilahon, kivirágoztatni a hét szilvafát, s becsületet szerezni az elkoldusodott diósadi Adyknak?... Bizony talán jó lett volna. Sohse nyeltél volna keserűen a nagyobbik fiadra gondolva, kit haza, a kis fehér házba csak a megveszekedett idegei kergetnek olykor, s aki úgy érzi az érmindszenti nyugodalomban, hogy megölte az életét, bolondokat mível, mert künn a sokadalomban harcok, tépelődések, gondolatok és kínok között bomlasztja, veszejt el magát. Úgy van, úgy van! Barátkozom az öreg akácfával, kinézek a rétre, becsalom a mélységes csöndességet a szívembe, beleolvadok a csöndes gondolatlan vegetálásba, sza-

*golom az isteni, a csíráztató, a nagy erejű földet, és olyan semmi-
vé, a nagy semminek (vagy a nagy mindennek?) olyan kicsike
rabszolga-pehelyévé válok, mint Mouret abbé a nagy tenyésző
kertben... Egy napig... Te tudod édesapám, hogy csak egy napig...
Aztán rés törik a nagy kerten... Besüt a nap, bezúg a lárma,*

Ady Endre nagyváradai képe

*bezsong a lelkembe az élet, s én rohanok
tőletek el, vissza... Úgy érzem agyon-
nyom a csönd, darabokra bomlik a tes-
tem, elrohad a tudóm, ha nem szaladok
a zajba, ha nem csapok össze valakivel,
ha harsogva nem kiabálok én is bele a
nagyvilági lármába... És te meg az
anyám ilyenkor újra elsirattok... És jaj,
talán igazatok van...*

*Ez, ez. Amivel most is karcolok. A
penna. Mít akar ez a rongyos, acél-
hegyű kis diabólus? Miért csal el a nyu-
godalomból annyi és annyi békés két-
lábúnak készülő jámbort? Miért kenyér
és grádusokra emelő eszköz az egyiknek,
s miért üző démon, szent örület, már-
tírium a másnak?... Heine Henrikkel
szeretnék válaszolni neked édesapám,
de ez a néhai ember zsidó volt, s ti mos-
tanában ott a kis falukban és itt a nagy
városokban kezditek a zsidót nagyon
nem szeretni. Ő szólt vala a szentlélek
lovagjairól, a misszió boldog bolond-
jairól és az emberiség boldogtalan
szükségeseiről. Ma már azonban, édes-
apám nem divatos ez a Heine. Azok az
urak ma, akikről ő végrendeletében sem
feledkezett meg. A szentlélek lovagjait
pedig magyar agrárius nyelven zsidó
skriblereknek nevezik manapság...*

*Hát mik vagyunk most? Néha és a napi
világban cinikus fáradtak, a tekintélye-
ket már nem is rombolók, csak hanyag-
ul leköpködők. Fáradt olimpuszi iste-
nek és kiközösített, magasról lenézett
páriák... Vagyunk nagyon sokszor
komédiások. Alkuvóbbak a lócsiszárnál
s hajlékonyabbak a nádnál... Addig...
Addig, míg nem int, nem hív a gyilkos,
az acélhegyű ördög... Az istenes ördög...
És akkor csupa hit a világ, csupa sze-*

relmes lángra érdemesség az élet. És ilyenkor beleverjük, belekorbácsoljuk nyomorult testünket, összetépett idegeinket e nagy szerelembe. A jobb életért, a becsületesebb világért, az előretörésért, a világosságért s a fantomok legfantomabbjéért, legbolondabbjéért és a legszebbjéért, az igazságért... Ilyenek vagyunk és ezek vagyunk mi szentlélek lovagjai, fáradt, cinikus legények, zsidó skriblerek. És nem belőlünk lesznek a képviselők, a miniszterek, kormányzó nagyurak, de azokból akik a mi vérünk árán s a mi arcunkat csak maszkolva, a mi tollunkat megbecstelenítve, a mi szent örületeinket meg nem értve törtetnek előre... Mi maradunk, akik voltunk, míg összetépve le nem roskadunk akkor is a hitben, hogy az emberek, a bennünket lenézők és a bennünk reménykedők megváltásán dolgozunk...

Olvadni fogod, édesapám, hogy száz forintot kapok. Summának nem summa. Ennek az én fajtámnak több a hiányzó öt forint, mint a meglévő kétszáz. Az összegyűlt adósság enyhítődik, avagy pár napi pihenésre el lehet menni Veneziába avagy Abbáziába, hova olyan könnyen mehet hetekre sok dologtalan, gazdag ostoba. De lásd édesapám, mégis nagy summa ez. Nem az enyém. A fajtámé és a fajtám nagy vérverejtékezésének eredményéé. Meglátták az újságírókat. Megérezték a lázat, s megértették a lelkét... Mintha e kicsiség is azt mutatná, hogy korrigálódik az élet, s hogy a mi küzdő örültségünkben rendszer van, s ez a bolondság bölcs bolondság... Teremnek Pálfi Antalok. Belátók. Vékonyan sávolódik immár az eljövendő világos élet fénye. A diabólus urabb rajtam, mint valaha. Az életnek, tökéletesülésnek hite, szerelme nagyobb. Sohse gyűlöltem, szerettem jobban, mint most... Édesapám, a fiadat nem kell okvetlenül siratnod már, mert jobban hisz magában s az életben, mint valaha!...

ADY ENDRE

Ebben a levélben nem is a százforint a fontos – állapította meg Antal Sándor –, hanem az, ami nincs is benne kiírva. Hogy Ady első lett. Egy testület, amellyel hadilábon állott, hivatalosan elismerte, hogy ő, Ady Endre a legjobb, a legelső újságíró. Voltak neki már bajnokságai az ital és szerelem terén, de ezekről csak az éjszaka barátságos társadalma tudott. Ő maga nem szokott róla beszélni, de nem esett neki rosszul, ha mások alkalomadtán szóba hozták. Most egy egész város, talán az egész ország nyilvánossága előtt jut elsőséghez. Első alkalom, hogy a lebecsült fiú elégtételhez

jut a kemény apával szemben, aki nek elismerését hiába áhítja.

Egyébként a Pálfi pályadíj 100 forintjából Ady 1903. március 10-től egy hétre Velencébe utazott. Igaz, nem kis bonyodalom után. Annak ellenére, hogy a 100 forint (200 korona) tekintélyes összeg volt, amelyből akár egy hónapig is kényelmesen meg lehetett élni, Ady mégis kölcsönre szorult, mert márciusra már jócskán költhetett belőle. Dr. Adorján Emil váradi ügyvéd barátjához fordult levélben március 7-én, aki máskor is kiségitette kisebb-nagyobb kölcsönökkel. A kért 15 forintnyi kölcsönt megkapta és március első hetét követően el is utazott.

Velencében, a Lidón

A *Nagyváradi Napló* 1903. március 10-i számának *Személyi hírek* rovatában azt közölték, hogy „Ady Endre a *Nagyváradi Napló* felelős szerkesztője Velencébe utazott”. Váradot már március 7-én, esetleg másnap hajnalban elhagyhatta, ugyanis március 8-án a bécsi színházban megtekintette a *Cigánybáró* délutáni előadását. Alig nyolc napot volt távol Nagyváradtól, hiszen a *Nagyváradi Napló* március 18-i számában a személyi hírek között már az olvasható, hogy Ady Endre felelős szerkesztő olaszországi útjából hazaérkezett.

Hogy milyen élményekkel, benyomásokkal érkezett haza? Erre a március 22-én megjelent tárcája adhatja meg a választ. Ebből következik néhány

részlet: Venezia... Aranyos hajnalfényben láttam meg először álmos szemekkel kandítva ki „Hegedüs Sándor” hálókabinjának kerek üvegjén. Legelőször a temetőt láttam. És én a búcsúpercig e temetőn keresztül néztem Veneziát. Pedig kábítgattam, stimmolttam a lelkem. [...] Pár óra múltán a Márkus templomot, a büszke dogepalotát és a királyi palotát láttam. És vártam: mikor fogok már megihletődni. A sóhajok hídja előtt mellettem könnyezett két sovány angol missz, néhány német plébános, egy öreg magyar pár s néhány tiroli néni. Én azonban csak a dohot éreztem, és elrohantam. [...] Én őszintén bevallom azt, amit sokan nem mernek. Engem nem érdekel a múlt, elkerülnek az ellágyulások. Istenem, Venezia engem talán húsz éves koromban sem gerjesztett volna dalra. Búzt, dohot szagoltam, csalást, fals színeket láttam. [...] Erős érzésem egyetlenegy volt a Lidón. Itt már a

Ády Lőrinc, a költő édesapja

modern élet láza csapott felém, s itt tenger a tenger, nem laguna. A ruganyos fővényről be akartam vetni magam a lágy habokba. És fantáziám júliusi napot varázsolt, fürdő, bécsi, budapesti szépekkel. Modern csillogó életet. Tíz lépésre tőlem két nő hempergett a meleg homokban. Nem sajnálták a ruhájukat, kalapjukat. Ezek is korán jöttek, mint én, s ezeknek is a Lidó kell és nem Velençe. [...] Ha a tenger nem kárpótol, ha véletlenül gőzösön jövök ide, a fejem töröm be dühömben, mert elhittem, hogy nekem érdemes Velençebe jönni. Oh Byron, Heine, Radó Antal, Sas Ede költőtársaim, mi egészségesek voltatok ti, kik Veneziában ellágyultatok. Vissza Nagyváradra, a Feniceből a Szigligetibe, a Floriánból a Royalba... [...] Csak a tenger nagy önmagában is. A tenger az egyetlen. Ezen el tudnék ringani örökre. Ez lebírja az én idegeimet. [...] De mert csak a tenger úr rajtam, dühösen rázom le ezt az egy urat is. Vágtass vasparipa vissza velem. Vágyom a kicsinyes zajba, benne lenni minden csöppjében, viaskodni, kopni. És bocsáttassék meg nekem, ha a héten még a tengeren kalandoztam s onnan hoztam színeket és hangokat e vonal alatt lévő hasábokra. Tovább már nem lesz így. Nem akarom. Leszek e lármás mindennapi élet hajkorászója, utcagyereke, mert az élet ez. Azaz: én csak ebben az életben tudok maradni... Addio mare, addio Venezia. Úgy hiszem, én már nem írok többé verseket...

De bizony írt ő még verseket, ha egy ideig folytatódott is számára a váradi újságíró robot, mígnem ugyanezen év őszén végleg nem szakított Fehér Dezső lapjával és Nagyváraddal...